

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Р. М. Ляшук,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

Л. А. Зборовська,
викладач кафедри теорії та історії держави і права
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

УДК 342.9:351.746.1 (477)

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДДІЛІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Розглядається зміст діяльності відділів прикордонної служби, спрямованої на протидію торгівлі людьми, як в один із видів транскордонної організованої злочинності. Проаналізовано повноваження підрозділів охорони кордону, в ході яких досягається правоохоронна функція протидії торгівлі людьми.

Ключові слова: торгівля людьми, транскордонна злочинність, боротьба з організованою злочинністю, відділи прикордонної служби, Державна прикордонна служба України, охорона державного кордону.

Одним із ганебних діянь, з яким зіткнулося українське суспільство на рубежі ХХ–ХХІ-го століть, є торгівля “живим товаром”. На сьогодні масштаби цього виду злочинної діяльності набули таких розмірів, що, за оцінками експертів Комісії ООН по боротьбі з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю, торгівля людьми за своїми наслідками стоїть на третьому місці після нелегальної торгівлі зброєю та наркотиками і щорічно приносить прибуток злочинцям у розмірі приблизно 7–12 млрд. доларів США.

Обов’язок протидіяти такому виду злочинності стоїть перед багатьма державними органами. Серед них важливе місце відводиться діяльності відділів прикордонної служби (далі — ВПС).

Протидія торгівлі людьми розглядалась у працях В. Б. Авер’янова, О. М. Бандурки, Н. І. Бровко, Т. І. Возної, В. Л. Грохольського, М. М. Литвина, А. В. Мусієнко, В. В. Пясковського, В. О. Шамрая та інших. Проте комплексного вивчення протидії торгівлі людьми у діяльності підрозділів охорони кордону не проводилось.

Метою дослідження є розкриття змісту діяльності ВПС, спрямованої на протидію торгівлі людьми.

Торгівля людьми — це явище, яке суперечить принципам природного права, оскільки посягає на низку фундаментальних прав людини і громадянина. Разом з тим цей феномен має глибоке суспільно-історичне коріння. Незважаючи на багаторічні спроби міжнародної спільноти вирішити проблему торгівлі людьми, ця проблема залишається актуальною і продовжує збільшувати свій масштаб. Серед жертв транснаціональної торгівлі людьми чимало українських жінок, що викликає занепокоєність як у державних діячів, так і у вчених, представників правозахисних організацій та пересічних громадян.

Під торгівлею людьми розуміють купівлю-продаж або іншу оплатну передачу (отримання) людини з метою незаконного використання (сексуальної експлуатації, експлуатації праці, використання у порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність тощо) [1, с. 9].

Торгівля людьми розглядається як проблема порушення прав людини. Вона може здійснюватись у таких формах:

— продаж людини (передача людини у фактичну власність іншої особи за грошову винагороду);

— інша оплатна передача людини (передача людини у фактичну власність за матеріальну винагороду у вигляді інших, крім грошей, цінностей (коштовностей, цінних паперів тощо), або за надання послуг матеріального характеру);

— інша незаконна угода щодо передачі людини (здійснення стосовно людини будь-якої крім продажу чи іншої оплатної передачі) незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи передачі іншій особі). Головними ознаками торгівлі людьми є наявність обману, примусу чи боргової кабали з метою експлуатації або зловживання [2, с. 10; 3, с. 149].

Торгівля людьми належить до транснаціональних видів протиправних діянь [4, с. 8]. Одним із суб'єктів системи державного захисту прав людини та протидії злочинам торгівлі людьми визначено підрозділи охорони кордону [5; 6, с. 12].

Для ефективної боротьби з такими злочинами необхідно використати сили та засоби кожного правоохоронного органу, що, у свою чергу, можливо забезпечити шляхом нормативного визначення юридичних прав та обов'язків у сфері протидії людям.

Покладені на ВПС завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону України (ст. 1 Закону України “Про Державну прикордонну службу України”) [7] реалізуються через виконання функції боротьби з організованою злочинністю, складовою якої є торгівля людьми. Про важливість залучення підрозділів охорони кордону до такого виду правоохоронної діяльності свідчить той факт, що незважаючи на складність виявлення та фіксації, за легалізованими оперативними матеріалами Державної прикордонної служби, правоохоронними органами України та суміжних країн протягом 2010–2011 років порушено близько чотирьохсот кримінальних справ за ознаками злочинів пов'язаних із торгівлею людьми (ст.ст. 149 та 332 Кримінального кодексу України) [8].

Перед прикордонним контролем як однією із форм оперативно-службової діяльності ВПС, поставлена мета — протидіяти незаконному переміщенню осіб через державний кордон, незаконній міграції, торгівлі людьми, а також незаконному переміщенню зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, матеріалів і предметів, заборонених до переміщення через державний кордон (ст. 2 Закону України “Про прикордонний контроль”) [9; 10].

Стаття 7 Закону України “Про протидію торгівлі людьми” характеризує заходи прикордонного контролю, що здійснюються ВПС, необхідними для попередження, виявлення та припинення фактів торгівлі людьми [11].

Під час боротьби зі злочинами торгівлі людьми ВПС здійснюють заходи системного та комплексного характеру щодо:

- удосконалення безпеки і контролю паспортних та інших документів, що дають право виїзду з України та в'їзду в Україну;
- своєчасного оформлення документів на право перебування в Україні або повернення в Україну;
- репатріації іноземців та осіб без громадянства, які постраждали від торгівлі людьми;

— примусового видворення з України іноземців та осіб без громадянства, які порушили законодавство про протидію торгівлі людьми (ст. 7 Закону України “Про протидію торгівлі людьми”) [11]. Такі ж заходи визначені Конвенцією Ради Європи “Про заходи щодо протидії торгівлі людьми” (ст. 7) [12].

Посадові особи ВПС разом з іншими державними органами здійснюють оформлення документів щодо встановлення фактів торгівлі людьми на кордоні [11; 12]. У разі затримання таких потерпілих громадян України без встановлених документів за незаконне перетинання кордону при поверненні в Україну вони не притягуються прикордонниками до адміністративної відповідальності (ст. 2041 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [13].

Як бачимо, ВПС наділені комплексом прав та обов'язків з протидії торгівлі людьми, проте такі повноваження часто є лише додатковими видами їх діяльності. Оскільки проблема торгівлі людьми — це проблема багатовимірна та багатогранна, міжнародна, то вона потребує комплексного підходу до її вирішення, узгоджених дій науковців у різних сферах знань, зусиль законодавців, політиків і державних службовців, координації з боку міжнародних організацій, організованої співпраці неурядових організацій, спільних заходів правоохоронних органів та громадськості.

Ефективність правоохоронної діяльності ВПС залежить від взаємодії з іншими державними органами. Взаємодія у вирішенні цієї проблеми повинна будуватись на певних базових засадах, які стали б підґрунтям для подальшого визначення механізмів, конкретних процедур і гарантій протидії торгівлі людьми.

У ході протидії торгівлі людьми ВПС взаємодіють з іншими правоохоронними органами. Основними підвалинами такої взаємодії є:

1) взаємне інформування (з дотриманням принципу конфіденційності) про злочини торгівлі людьми, передумови та причини торгівлі людьми, методи, що використовують торгівці людьми, необхідну допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми;

2) спільна розробка програм та планів протидії торгівлі людьми;

3) спільна організація заходів з протидії торгівлі людьми;

4) обмін передовим досвідом діяльності у сфері протидії торгівлі людьми (ст. 13 Закону України “Про протидію торгівлі людьми”) [11].

Організація взаємодії ВПС у напрямку протидії торгівлі людьми повинна здійснюватись на таких засадах, як:

— чітке розуміння учасниками взаємодії мети і завдань, які торкаються такого напрямку діяльності, як торгівля людьми;

— самостійність працівників правоохоронних органів у виборі засобів і тактичних прийомів при здійсненні узгоджених заходів;

— дотримання учасниками взаємодії, її організаторами та керівниками законності у процесі діяльності, пов'язаної з протидією торгівлі людьми;

— розмежування компетенції учасників взаємодії;

— комплексне використання сил і засобів взаємодіючих правоохоронних органів;

— конфіденційність даних, які використовуються у процесі взаємодії;

— безперервний обмін інформацією між правоохоронними органами;

— відомчий процесуальний контроль і керівництво взаємодією з боку керівників взаємодіючих правоохоронних органів;

— прокурорський нагляд за законністю в діяльності правоохоронних органів у процесі взаємодії при вирішенні питань, пов'язаних з протидією торгівлі людьми [4, с. 8].

Серед шляхів удосконалення боротьби ВПС зі злочинами торгівлі людьми є координація такої діяльності [14], вдосконалення механізмів взаємодії з іншими державними органами [15, с. 11], створення єдиної загальнодержавної системи обліку осіб, які вчинили злочини, пов'язані з торгівлею людьми [16] та використання цієї інформації в охороні кордону. На жаль, цього поки що не здійснено.

Варто зауважити, що взаємодія ВПС з іншими правоохоронними органами щодо протидії торгівлі людьми є схематичною та фрагментарною, а діючі інструкції встановлюють лише загальні положення такої діяльності. На основі цього, ми пропонуємо прийняти нову міжвідомчу інструкцію з питань протидії торгівлі людьми на кордоні, в якій визначити підстави, порядок, зміст, періодичність та відповідальність посадових осіб правоохоронних органів за здійснення спільної діяльності у цій сфері.

Отож протидія торгівлі людьми здійснюється ВПС в ході охорони кордону та прикордонного контролю шляхом використання наданих їм повноважень. Ефективність цієї правоохоронної функції значною мірою залежатиме від її оперативно-розшукового забезпечення та якості взаємодії з іншими правоохоронними органами. Саме такі складові діяльності ВПС потребують вдосконалення правового регулювання.

Подальшого наукового дослідження потребує правове забезпечення виконання спеціальних функцій ВПС, що впливають на результати боротьби зі злочинністю.

Список використаних джерел

1. Орлеан, А. М. Соціальна обумовленість криміналізації та кримінально-правова характеристика торгівлі людьми [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / А. М. Орлеан ; Національний університет внутрішніх справ. — Х., 2003. — 21 с.
2. Пяковський, В. В. Методика розслідування торгівлі людьми [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 "Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза" / В. В. Пяковський ; Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2004. — 19 с.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III із змінами і доп. [офіц. текст]. — К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. — 216 с.
4. Возна, Т. І. Діяльність правоохоронних органів і неурядових організацій та їх взаємодія щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право" / Т. І. Возна ; Національний університет внутрішніх справ. — Х., 2003. — 17 с.
5. Про затвердження Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2010 року : постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 р. № 410 [Текст] // ОВУ. — 2007. — № 18. — Стор. 65. — Ст. 718.
6. Бровко, Н. І. Захист права людини на особисту свободу в контексті протидії торгівлі людьми: філософсько-правові засади [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 "Філософія права" / Н. І. Бровко ; Національна академія внутрішніх справ. — К., 2010. — 19 с.
7. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р. № 661-IV [Текст] // ВВР. — 2003. — № 27. — Ст. 208.
8. Про оголошення та введення в дію рішення колегії Державної прикордонної служби України від 16 грудня 2011 року № 10 : наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29.12.2011 р. № 1035 [Текст]. — Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2011. — 24 с.
9. Про прикордонний контроль : Закон України від 05.11.2009 р. № 1710-VI [Текст] // ВВР. — 2010. — № 6. — Ст. 46.

10. Інструкція з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України. Частина I : наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29.09.2009 р. № 1040 [Текст]. — Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2010. — 176 с.
11. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>.
12. Про заходи щодо протидії торгівлі людьми : Конвенція Ради Європи від 16.05.2005 р., ратифікована Законом України від 21.09.2010 р. № 2530-VI [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_858.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X [Текст] ; із змінами і доп. — Х. : Ксилон, 2011. — 249 с.
14. Про схвалення концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2015 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.02.2012 р. № 90-р [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90-2012-%D1%80>.
15. Мусієнко, А. В. Запобігання злочинам у сфері трансплантації органів та тканин людини [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право” / А. В. Мусієнко ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. — К., 2010. — 17 с.
16. Про схвалення концепції Державної програми протидії торгівлі людьми на 2006–2010 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.04.2006 р. № 188-р [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/188-2006-%D1%80>.

*Рекомендовано до друку кафедрою теорії та історії держави і права
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (протокол № 17 від 28 серпня 2012 року)*

Надійшла до редакції 25.10.2012

Ляшук Р. Н., Зборовская Л. А. Деятельность отделов пограничной службы по противодействию торговле людьми

Рассматривается содержание деятельности отделов пограничной службы по противодействию торговле людьми как в один из видов трансграничной организованной преступности. Проанализированы полномочия подразделений охраны границы, в ходе которых достигается правоохранительная функция противодействия торговле людьми.

Ключевые слова: *торговля людьми, трансграничная преступность, борьба с организованной преступностью, отделы пограничной службы, Государственная пограничная служба Украины, охрана государственной границы.*

Liashuk, R. M.; Zborovska, L. A. Activities of the Border Service Division to Combat Human Trafficking

The article deals with the content of the border service division of human trafficking as one of the types of cross-border organized crime. Analyzed authority department's border in which law enforcement function is achieved combating trafficking.

Keywords: *human trafficking, cross-border crime, organized crime, border service division, State Border Guard Service of Ukraine, border protection.*

